

DE DROOGLEGGING VAN HET ONGEWONE

Site en teksten © De Satiricus.nl, 16 oktober 2007

Overdadige ernst is altijd aanwezig geweest in de menselijke geschiedenis. Satire om deze ernst op zijn plaats te wijzen ook. De Griekse komedieschrijver Aristofanes maakte de Griekse leider Cleon belachelijk terwijl Cleon zelf op de eerste rij zat in het theater. Dat waren nog eens tijden!

Dat gespot vinden overheden en mensen vaak erger dan ondervoeding of milieuproblematiek of dierenstroperijen. Voltaire moest naar Zwitserland verkassen. Vojnovitsj werd vergiftigd. Juvenalis werd verbannen. Jacob Campo Weyerman kreeg levenslang. Onlangs nog werd een cartoonist gearresteerd.

De geschreven satire heeft het heel moeilijk, maar er is sprake van een teloorgang van alle soorten apart proza. Wat ik aan modern fictiewerk zie langskomen, is zo'n lopende band-werk geworden dat ik me niet kan voorstellen dat de mensen die dat maken niet hun ogen uit hun kassen schamen, zowel de schrijver ervan als de uitgever.

Het punt is, denk ik, dat het tegenwoordig de gewoonte is geworden om uit de heilige naam van de commercie alles te weigeren wat te ver van het gemiddelde afwijkt. Basis van deze ellende is het marktmechanisme. Een zelfgecreëerd monster dat we hebben te danken aan ijverige marketingmannetjes.

Dit monster zegt dat een hedendaagse uitgever die wil overleven, vooral moet vertrouwen op potentiële winstcijfers. Winstcijfers leveren dingen die in de mode zijn. Zo word je dat geleerd als beginnend ondernemer bij de Kamer van Koophandel. Dus zie je stapels literaire thrillers als de literaire thriller in de mode is. Zwart kaftje, driehonderd pagina's, verrassende wending aan het einde. Dat vindt de Kamer van Koophandel goed. Menig schrijver ook. De schoorsteen moet roken.

Het resultaat is dus meer van hetzelfde. Wat vooral zo schokkend is, is dat de geestelijke armoede die afstraalt van zulk doelgroepproza maar heel weinigen iets lijkt te doen. Ik denk ook dat veel mensen het lezen omdat anderen het ook lezen, zoals mensen ook laarzen dragen omdat ze dat anderen zien dragen.

Deze instelling is trouwens niet nieuw. Karel van het Reve beschrijft hoe dat bij Elsschot ook al zo werkte. 'Mijn theorie is eigenlijk deze: zouden er in die jaren in Nederland middelmatige, ja slechte verhalen gepubliceerd zijn, waarin zonder omhaal de bewoners van

een Parijs pension beschreven werden, dan zouden de lezers van die tijd, gewend aan dat soort verhalen, opeens in dat hun bekende genre iets heel goeds hebben gevonden en misschien wel gretig opgepikt hebben. Maar die verhalen waren in geen velden of wegen te zien, en zo maakte Villa des roses, dat onsterfelijke meesterwerk, een kale en armetierige indruk.'

Het rare is ook dat iedereen eraan voorbij gaat dat iets ongewoons ook goed kan verkopen. Ik denk dan aan de bazin van HBO, de Amerikaanse kwaliteitszender, die niet alleen iets raars van haar serieschrijvers verwachtte, maar meer dan dat. De van de middelmaat afwijkende series als Six feet under en Carnivale werden vervolgens heel populair.

Een ander voorbeeld zijn de films van Monty Python. De leden van Monty Python konden voor hun films destijds nauwelijks een financier vinden. Ze waren afhankelijk van de steun van iemand als George Harrison. En dat terwijl de dvd-uitgaven nu niet meer aan te slepen zijn. Typisch is de reactie die John Cleese, Monty Python-lid, ooit kreeg van een Hollywood-producer, op de vraag wat die zoal maakte. 'Alles, als het maar niet origineel is.'

P. Kearney, kenner van erotische literatuur, zegt erover: '(...) het is onaangenaam te moeten constateren dat vandaag de dag drukkers en uitgevers in plaatsen als San Diego – die in staat zijn om in volledige vrijheid te werken en die te zamen een jaarlijkse geldomzet hebben die wellicht de cijfers van nationale defensiebudgetten benadert – niet in staat zijn om iets anders te produceren dan waardeloze troep.'

En zo is het toch de spot die het moeilijk heeft, zelfs in onze moderne, vrije samenleving. Ook al was humor het thema van de boekenweek van 2007, er verschijnt volgens mij minder humoristisch proza dan ooit tevoren. Er is geen broedplaats waar speelse geesten zich kunnen ontplooiën. Van de honderden tijdschriften is er niet één waarin mag geschreven worden in een stijl die de schrijver zelf aanspreekt, met de vrijheid die de schrijver zelf wenst, over onderwerpen die de schrijver zelf interesseert.

Voor de oudere generatie is dat niet zo erg; die heeft nog een mooie tijd gehad. Maar voor mij, de jongere generatie, is het een ramp. Het individualisme is voorbij, het is nu de tijd van de middelmaat. Billy Wilder zei aan het einde van zijn leven: 'De regisseur van nu heeft het veel moeilijker, die mag niets meer.'

Ik ben ervan overtuigd dat als iemand ooit eens een keer van de middelmaat durft af te wijken, dat een heleboel positieve gevolgen heeft. Schrijver van ongewoon proza wordt gemotiveerd om verder te gaan. Lezers krijgen iets smaakvols voorgeschoteld. Ook voor uitgevers en drukkers moet het een stuk leuker zijn om iets afwijkends te maken.

Het is natuurlijk erg gemakkelijk van mij om de uitgevers de schuld te geven van de romanplas die zich intussen heeft ontwikkeld. Ik ben ook blij met uitgevers omdat ze veel mooi werk wél uitgeven, zoals Maarten Biesheuvel, Paul Léautaud, Raymond Queneau, Kurt Vonnegut jr., Apollinaire, André Baillon, Emil Ajar, enzovoort. Er is elke keer iemand geweest die zijn nek uitstak om hun werk gepubliceerd te krijgen.

Bovendien ligt de schuld bij iedereen. Iedereen die een boek koopt alleen maar omdat zo'n boek hoog in een bepaalde bestsellerslijst staat, mag eigenlijk niet klagen over het gebrek aan verscheidenheid. Ook is er nauwelijks een boekhandel die zich niet slaafs aan die toptienterreur onttrekt. Ze zouden gek zijn.

We zitten allemaal in hetzelfde schuitje van geld verdienen om rond te komen. Toch, als af en toe iedereen een stapje buiten de gebaande paden zou doen, dan zou dat de planeet, en dan in het bijzonder het gedeelte van ons laaglandje, wel goed doen. Het zou het leven een stuk interessanter, charmanter en geestiger maken.